

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та психології дошкільної освіти**

**Логопедичні ігри, як засіб розвитку та корекції мови дітей
дошкільного віку**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

Студентка 6 курсу, групи 617

Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Косован Ірина Миколаївна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Журат Ю.В.**

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від «__» _____ 2022 р.

зав. кафедри _____ проф. Олійник М.І.

Чернівці-2022р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОПЕДИЧНИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1. Правильна вимова – це запорука успіху розвитку дитини	6
1.2. Різновиди логопедичний ігор та їх застосування	13
Висновки до розділу 1.	36
РОЗДІЛ 2. ЛОГОПЕДИЧНІ ІГРИ, МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТА ВИПРАВЛЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ ВАД	38
2.1. Діагностика рівня мовлення дітей дошкільного віку	38
2.2. Методичні рекомендації з розвитку мовлення дітей дошкільного віку	56
Висновки до розділу 2.	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Гра – одна із найважливіших прийомів роботи з дітьми дошкільного віку.

Ігровий метод навчання сприяє створенню зацікавленості, невимушеної атмосфери, ніколи не ставить недоступних вимог, але завжди потребує деякого напруження сил, підтримує бадьорість, життєрадісність дитини і тим самим сприяє її здоров'ю.

Вона найбільше відповідає психічним і фізичним можливостям дитини.

Гра – єдина форма діяльності, яка за будь-яких умов відповідає організації дошкільника. Тому вчителю-логопеду необхідно широко використовувати ігри в корекційній роботі при цьому слід пам'ятати про їх значущості в цілому, як засобу: фізичного, пізнавального, розумового, морального і естетичного виховання дітей.

При проведенні гри логопеду необхідно враховувати можливості та особливості поведінки дітей з різними мовними вадами.

Актуальність теми дослідження – діагностувати та допомогти дітям із фонетико-фонематичним порушенням, здійснити та виправити недоліки звуковимови за допомогою логопедичних ігор.

Роль логопедичний ігор досліджував професор М. Ю. Хватцев, він підкреслив та зробив свої висновки щодо їхнього впливу:

- 1) повина бути співдружність педагога з дошкільником;
- 2) потрібно сприяти активізації інтересу дитини до мовлення;
- 3) реформувати старі мовленнєві навички на нові;
- 4) застосувати набуті навички у повсякденному житті.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити корекційний вплив логопедичних ігор на дітях дошкільного віку щодо їхньої звуковимови.

Завдання дослідження:

- застосувати та проаналізувати використання ігор у логопедичній роботі;
- сприяти на розумові здібності дитини, розвивати її уяву, тренувати пам'ять та увагу, працювати над мисленням, поглиблювати знання;
- розвивати зв'язне мовлення, показувати та уточнювати на мовні помилки виправляючи дітей.
- охарактеризувати види логопедичних ігор, які використовуються у практичній діяльності;
- дослідити ефективність застосування ігор та ігрових прийомів у логопедичній роботі з дітьми.

Об'єкт дослідження – навчально-ігрове середовище у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – система дидактичних ігор та ігрових прийомів, як найбільш ефективний засіб збагачення, уточнення, активізація словника дітей.

Методи, засоби, форми організації логопедично-ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: комплекс методів застосованих у роботі, аналіз та узагальнення логопедичного досвіду, спостереження, обстеження стану словника дітей.

Теоретико-методологічне підґрунтя наукової роботи становлять праці А. Богуш, В.А.Козловою, В.І.Селіверсовою, В.Семировою. Ігрові розробки здійснені: Ю.В. Рібцун, Г.А. Бистворою, Т.Я.Гайван.

Теоретичне значення наукової роботи полягає у розширенні уявлень про методику організації логопедично-ігрового середовища у закладі дошкільної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливостях використання запропонованої авторської системи логопедично-ігрових завдань у закладах дошкільної освіти.

Наукова новизна дослідження у тому, що в сучасній логопедичній освіті - є велика потреба у кваліфікованих фахівцях з творчим підходом, які б реалізували інноваційні технології навчання, готові до безперервного самовдосконалення, самоосвіти та досягнень результатів у професійній діяльності.

У межах наукового пошуку запропоновано умови створення логопедично-ігрового середовища у закладі дошкільної освіти. Розроблено й науково-методично обґрунтовано систему навчально-ігрових завдань для дітей дошкільного віку відповідно до змісту новоухваленого Базового компонента дошкільної освіти.

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів та трьох підрозділів, висновків до розділів, загального висновку, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 60 сторінок комп'ютерного набору.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОПЕДИЧНИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.3. Правильна вимова – це запорука успіху розвитку дитини.

Від народження дитину оточує великий світ звуків.

Важливу роль відіграє, щоб завдяки дорослим дитину навчити правильній вимові, щоб вона чула та розрізняла різні звуки, щоб мала розуміння правильної вимови. Також важливо навчитися вміло помічати та виправляти мовленнєві помилки дитини, а також розвивала культуру мовлення.

Дітям інколи важко відразу правильно відтворити почуте слово тому є складність чітко вимовити звуки в ньому та не порушити складову структуру слова.

В ігрових діях розвивається мова і мислення дитини, її відчуття і сприймання, збагачуються почуття.

Чистота та чіткість мовлення залежать від багатьох факторів:

Уміння відрізняти одні
мовленнєві звуки від
інших

Розвитку дикції

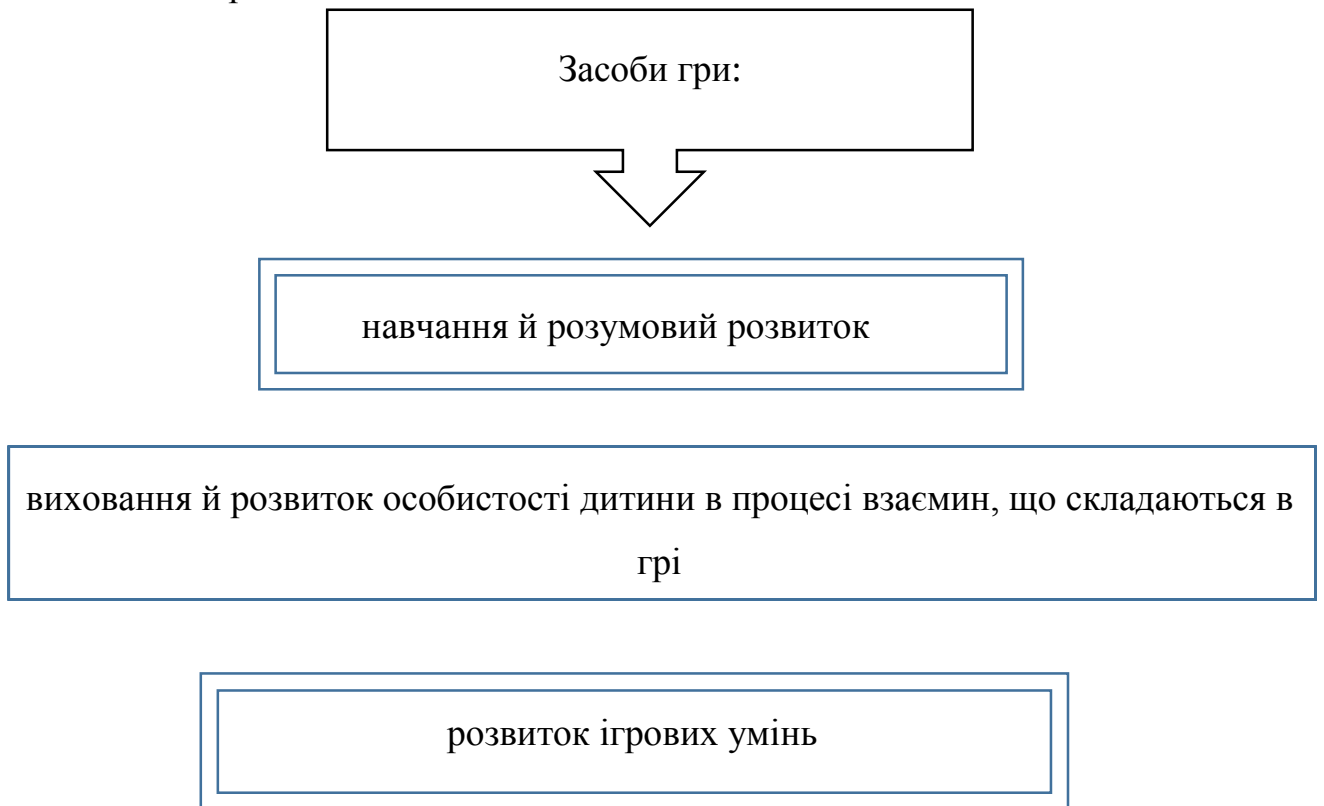
Розвитку
фонематичного слуху

Мимоволі чуючи та прислухаючись до різних звуків та слів у дітей краще розвивається слух, покращується артикуляція та їхня вимова.

Для дошкільника гра є життям. Створюючи уявні ситуації, перевтілюючись в образи різних людей, дитина створює цілий світ, в якому органічно поєднуються реальне і фантастичне.

В грі діти вступають у взаємини один з одним. Спілкуючись, вони зустрічаються з багатоманітністю стосунків, ставлень, досягають зв'язки, які складаються в дитячому товаристві. Так відбувається соціальний розвиток дітей.

Все це дає можливість використовувати, гру як важливий засіб в логопедичній роботі.

У сучасній системі освіти відбуваються докорінні зміни, які вимагають достатнього рівня мовленнєвої готовності дітей для навчання в школі.

Шкільна успішність тісно пов'язана з розвитком мовлення дитини. Правильне мовлення вважається основою для повного засвоєння шкільних знань.

Своєчасне оволодіння мовленням - основа розумового розвитку дитини, запорука повноцінного її спілкування з навколишніми людьми.

Недостатній рівень оволодіння дітьми із порушенням мовленням викликає труднощі в навчанні. Різні відхилення мовленнєвого розвитку негативно позначаються на сприйманні мовлення, висловлюванні власних думок, оволодінні знаннями та формуванні особистості дитини.

Нині в Україні спостерігається тенденція до зростання мовленнєвих вад у дітей.

За останні роки кількість дітей із різною за ступенем тяжкості мовленнєвою патологією збільшується.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) – об'єднує порушення, пов'язані, насамперед з недоліками вимови та мовно-слухового сприймання.

ФФНМ проявляється у:

- ✓ замінах одних звуків іншими, простішими за артикуляцією;
- ✓ змішуванні звуків, тобто нестабільних замінах одних звуків іншими;
- ✓ спотвореному вимовлянні звуків;
- ✓ труднощах розрізнення звуків, подібних за звучанням чи артикуляцією: твердих – м'яких, дзвінких – глухих, свистячих – шиплячих.

Для дітей із ЗНМ характерний системний недорозвиток всіх компонентів мовлення (фонетичних та фонематичних процесів, лексики, граматичної будови, зв'язного мовлення).

Аналізуючи об'ємний діапазон порушень важливу роль відіграє обрати правильні методи корекції.

Найефективним засобом корекції мовлення у дітей дошкільного віку являється є гра.

На сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів в освіті, проблема формування мовленнєвої діяльності, розвиток навичок мовленнєвого спілкування

у дітей із порушеннями мовлення, адаптація їх до умов Нової Української школи набула пріоритетного значення.

Вирішення даної проблеми пов'язано зі здійсненням індивідуального, диференційованого та поетапного корекційного логопедичного впливу, з удосконаленням методичних систем, які мають урахувати неоднорідність контингенту дітей із порушеннями мовлення й провідні тенденції оновлення змісту освіти. [1, ст. 45].

Термін “недорозвинення мовлення” вважають та позначають в сучасній логопедичній науці, як низький рівень сформованості мовленнєвої функції.

У дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) з нормальним слухом та збереженим інтелектом розуміють такі мовленнєві порушення при яких відбуваються зміни всієї мовленнєвої системи, вони відносяться до звукової та смислової мовленнєвої сторони.

Роза Євгенівна Левіна вважається основоположником логопедії, як самостійної науки вона розробила класифікацію щодо проявів загального недорозвитку мовлення.

Вона, як науковець охарактеризувала загальне недорозвинення мовлення: повна відсутність мовних засобів спілкування до розгорнутих форм зв'язного мовлення з елементами фонетико-фонематичного та лексико-граматичного недорозвинення.

При ЗНМ спостерігаються значні труднощі в оволодінні програмним матеріалом з розвитку мовлення і культури мовленнєвого спілкування (О. Гопіченко, Е. Данілавічюте, Л. Єфіменкова, О. Корнєв, Р. Лалаєва, Р. Левіна, О. Мастюкова, І. Прищєпова, М. Русецька, О. Російська, І. Садовнікова, Є. Соботович, В. Тарасун, Н. Чередніченко, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.).

Найперше, це пов'язано з недоліками фонетико-фонематичної, лексико-граматичної сторіни усного мовлення, недорозвиненням зв'язного мовлення (Л.Бартенєва, Е.Данілавічюте, Р.Лалаєва, Р. Левіна,Н. Пахомова, Н. Савінова, Н. Серебрякова,Є. Соботович, Л. Трофименко, Т. Туманова,Т. Філічева, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.).

Найважливішою умовою підвищення ефективності логопедичної допомоги дітям із ЗНМ виступає науково обґрунтоване дидактичне проектування змісту, методів і прийомів корекції в них недоліків мовлення.

Корекційно-розвивальна робота з дітьми із ЗНМ полягає в активізації механізмів відновлення неповноцінних функцій, усуненні недоліків усного мовлення, цілеспрямованому розвитку в них тих психічних процесів, що забезпечують більш успішне формування мовленнєвої компетентності.(Т. Ахутіна, Л. Бартенєва, А. Винокур, Е. Данілавічюте,О. Корнєв, Р. Лалаєва, Р. Левіна, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, Т. Філічева,Н. Чередніченко, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.) [6, ст.74].

Задля розв'язання перелічених завдань у теорії та практиці логопедії здійснюється пошук шляхів оптимізації корекційно-розвивальної роботи із застосуванням ефективних засобів, зокрема ігрової діяльності (Е.Данілавічюте, Л. Єфіменкова, Г.Каше, К. Комаров, І. Марченко, Л. Парамонова, І. Прищепова, І. Садовнікова, В. Тарасун та ін.).

Важливе місце в системі засобів корекції мовлення дітей дошкільного віку займає гра.

Під керівництвом дорослого можна здійснити своєрідну ігрову схему, яка є головним щодо пізнавання та вивчення загального значення та його застосування.

Логопедичні заняття у вигляді мовленнєвих вправ вважаються складовою частиною кожного заняття. Їхній вплив – це стимулювання мовленнєвої активності дітей, що сприяє та удосконалює дитячу вимову.

В залежності від різних видів діяльності, гра вважається великим мотиватором, бо має найчастіше бажання перемогти. Для дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) гра спонукає та дозволяє правильно виконувати різноманітні дидактичні завдання.

Використання ігрових засобів навчання дає можливість створити умови максимальної мовленнєвої активності.

Особливості розвитку дітей з порушенням мовлення уповільнюють формування творчого мислення, пізнавальної та мовленнєвої активності.

Для забезпечення формування у дітей пізнавальних здібностей та корекції мовлення розроблено серію розвивальних ігор [2, ст.15].

Власний практичний досвід дає підставу для твердження, що завдяки використанню ігрових форм психологічної корекції (метод комплексного психологічного впливу на розвиток певних психічних функцій: пам'яті, уваги, мислення) підвищується результативність корекційної логопедичної роботи.

У процесі ігрової діяльності діти не лише позначають і супроводжують свої дії словом, осмислюючи їх, а й висловлюють власні думки і почуття.

Вони отримують нагоду творити слово, фразу, текст (будують висловлювання, репліку в діалозі, самостійне судження, перефразовують і створюють власні варіанти віршованих супроводів гри, приказок для оцінювання участі гравців, розподіляють ролі, вступають у контакт з іншими учасниками гри, ведуть з ними ігровий діалог).

Багаторазове проведення ігор з дошкільниками із порушенням мовлення засвідчило:

- збільшилась сума знань про навколишню дійсність, змістовна сторона мовлення;
- підвищився рівень розвитку мовленнєвих навичок: збагатився словник, покращилась звуковимова, граматична сторона мовлення

стала більш правильною, відбулися позитивні зрушення у зв'язному мовленні;

- зросла мовленнєва активність дітей;
- покращилась якість мовленнєвих відповідей.

2.1. Різновиди логопедичних ігор та їх застосування

Щоб красиво розмовляти,
Треба губи тренувати.
Допоможуть різні вправи;
І корисні, і цікаві.

Логопедичні ігри сприяють розвитку та корекції звуковимови дітей в дошкільному віці. Для того, щоб результати були дієвими потрібно займатися з дітьми із задоволенням, проводити логопедичні заняття в цікавій ігровій формі.

Для розвитку мовлення та мислення дітей - мовні ігри відіграють та мають велике значення, тому що вони активізують, збагачують дитячий словниковий запас, покращують фонематичний слух.

Насамперед до логопедичних ігор відносять: артикуляційну, пальчикову та дихальну гімнастику.

Вчитель-логопед знайомить діток з їхнім язичком, ротиком, мімікою розповідаючи та показуючи все за допомогою дзеркала та цікавою ігровою розповіддю.

Заняття з вчителем-логопедом починається із дихальної, або артикуляційної гімнастики.

Тому, що потрібно підготувати артикуляційний апарат до правильної вимови звуків. Діти повинні навчитися правильно напружувати та розслабляти язик, керувати його рухами, утримувати в відповідному положенні, правильно працювати губами.

Логопедичні дихальні вправи використовуються з метою вироблення цілеспрямованого струменя повітря, необхідного для вимови звуків.

Під час вдиху живіт випинається вперед, плечі не піднімаються. Під час видиху живіт втягується.

Є надзвичайно багато цікавих та веселих вправ для діток, щоб розслабити, або навпаки зробити язичок більш пружним.

Ось, наприклад вправи, які я використовувала на своїх заняттях –

Жив у будиночку Язичок. А будиночок цей – рот. Вирішив Язик навести лад у своєму помешканні, дуже він любив чистоту і порядок. Довелося йому добре попрацювати.

- Спочатку він побілів стелю (широким кінчиком язика рухай по піднебінню вперед-назад).
- Пофарбуй стіни (кінчиком язика погладь праву щоку, потім ліву).
- Помив підлогу (кінчиком язика погладь справа-наліво нижні альвеоли).
- Почистив верхні, потім нижні зуби.
- Старанно протер верхню губу (кінчик язика підніми до середини верхньої губи, рухай язиком уперед-назад); потім протер нижню губу (кінчик язика опусти до середини нижньої губи, рухай язиком уперед-назад).
- Почистив куточки рота (кінчиком язика доторкнись до правого, потім до лівого куточка рота).
- Як гарно, чисто стало у будиночку! Задоволений Язичок зручно влаштувався на поріжку (нижня губа) й заспівав свою улюблену пісеньку: “Пя-пя-пя, пя-пя-пя, пя-пя-пя” (злегка поплескати язик губами), а потім повернувся у свій будиночок відпочивати.

Послухай незвичайну історію про пригоди Язика. Він не лінувався, даремно не гаяв часу, тому стільки корисного і цікавого встиг побачити. Уважно слухай розповідь, дивись на малюнки і виконуй вправи.

Ти послухай, ось яка

Сталася пригода в Язика.

Став тихенько він в хатині

На м'якій пухкій перині.

✓ Досить, друже, спати,

(Язик спокійний,

Розслаблений)

(Відкритий рот)

Тож виходь із хати.

Ледве вийшов на поріг, (Лопатка)

І безсилий тут же ліг.

Каже сонечко ласкаве: (Посмішка)

✓ Ти вставай робити вправи!

Язичок наш вигнути спинку, (Гірка)

Зупинився на хвилинку.

Праворуч-ліворуч повернувся (Годинник)

І до сонця потягнувся (Кротик)

В небі хмарки пропливають,

Чути, десь гармошка грає. (Гармошка)

Он де гойдалка крилата (Гойдалка)

Всіх запрошує маляток.

Перед виконання артикуляційної гімнастики необхідно закріпити в дітей знання про будову мовленнєвого апарату, а також повторити основні напрямки рухів язика: вгору-верх, уперед-назад, праворуч-ліворуч.

Наш Язик – трудівник,

Лінуватися не звик.

Він зробив багато справ:

У будиночку прибрав

Працював на квітнику,

На городі, у садку.

Язику допоможи,

Що робив він, покажи.

Використовувала також дихальну гімнастику. У вузькому значенні – це спеціальні вправи для розвитку дихальної мускулатури.

“Вправа-гра “Бурундучок”

Набрати повітря в ротик, надуті щічки та затамувавши подих-порахувати до 10., випустити повітря. Таких підходів робити 5 разів.

Вправа-гра “Дельфін”

Пропонується дитині затримати дихання, як дельфін під водою. Можна зробити, як змагання між двома дітьми.

Вправа-гра “Кульбабка”

Беремо квітку куль-бабка і здуваємо всі пухнасті голівки. Можна взяти іншу квітку і здувати пелюски.

Вправа – гра “Бульбашки”

Як відомо всі діти полюбляють надувати-бульбашки.

Тому ефективною грою будуть для дітей – надування бульбашок.

У своїй науковій роботі я використовувала ці методи.

Цікавих ігор є безліч. Все залежить від вчителя-логопеда. Від фантазії та креативності.

Наступною логопедичною грою, яку використовувала - це була пальчикова гімнастика, дана вправа-гра використовується для розвитку мовлення.

Гусачок

Мета: навчити поєднувати імітацію звуків з рухами пальчиків.

(передпліччя вертикально, лікоть під прямим кутом. Вказівний палець опирається на великий. Усі пальці притиснені один до одного.

Сірий гусак,

Гордий гусак

Шию свою

Витягує ось так.

Зайчик

Ось, так ось, ось так-так

Зайчення вухате

Вміє весело своїми

Вушками махати!

(Пальці стиснуті в кулачок. Виставити вгору вказівний і середній пальці.

Поворухити ними вбік та вперед.

Комарик

З-з-з!З-з-з! –

Комарик сердито дзвенів.

Напевно,

Мене укусити хотів.

(Виставити середній палець між вказіним та безіменним, поворухити ним).

Використовуючи такі ігрові вправи можна перетворити дану ситуацію в пальчиковий в тіньовий театр, використовуючи штучне або природнє світло.

Дітям такі вправи дуже доводилися.

Науково підтверджено, що розвиток мовлення дитини залежить від тону, гнучкості, сили та точності рухів пальців рук.

Для повноцінного формування навичок зв'язного мовлення важливо з раннього віку розвивати дрібну моторику рук.

Адже ділянки кори головного мозку, які відповідають за функціонування органів мовлення, і ті, які керують рухами пальців рук, перебувають зовсім поряд.

Тому гармонізація рухів тіла, зокрема дрібної моторики рук та органів мовного апарату, сприяє формуванню правильної вимови, допомагає позбутися монотонності мовлення, нормалізує його темп.

Покращення
кровопостачання
артикуляційного
апарату

Зміцнення
мязової системи
язика, губ, щік,
м'якого
піднебіння

Прискорити
мовленнєво-
руховий апарат
до постановки
звуків

Вміння виражати
свої емоції стани
мімічно

*Артикуляційна
гімнастика*

Вміння
утримувати
необхідний
артикуляційний
уклад

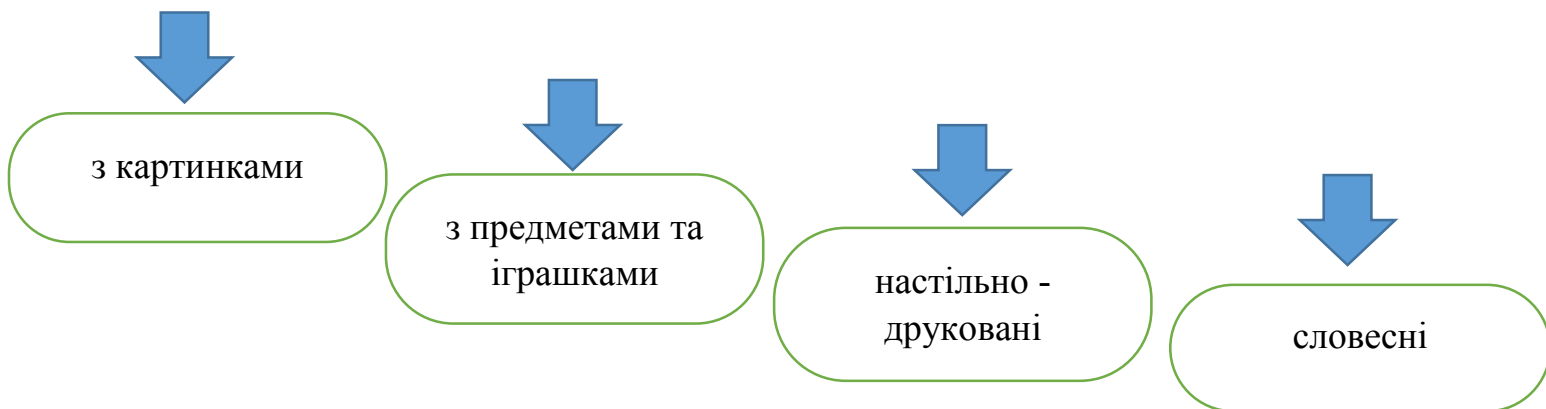
Навчає керувати
власним
мовленнєво-
руховим
апаратом

Здатність
диференційовано
виконувати рухи
мовл.рухового
апарату

В якості розвивальних ігрових технологій в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку використовують дидактичні ігри.

Вони дають можливість в емоційній формі організувати та виправляти дітей щодо раніше набутих слів та фраз, активізувати їх словник.

Дидактичні ігри поділяються на такі групи:

Словесні дидактичні ігри сприяють на розвиток мовлення дітей, закріплення та уточнення словника та на формування правильної та чіткої звуковимови.

Також вони є підґрунтям пізнавальної діяльності та розвитку розумових здібностей [5, ст. 25].

Формується та виробляється вміння висловлювати свою думку, робити певні висновки та застосовувати нові знання в життєвих ситуаціях.

В них відсутня наочність, вони сприяють та вимагають від дитини розумових зусиль, швидкості мислення та розвинутого мовлення.

Дидактичні вправи створені та використовуються з метою уточнення та активізації словника.

Вчитель-логопед повинен звернути увагу щодо дидактичних вправ, щоб вони мали:

Правильний підбір дидактичних вправ відповідно до помилок, які зустрічаються в дитячому мовленні.

Дидактична вправа повинна мати чітко визначену мету, основне навчальне завдання.

Правильний підбір дидактичних вправ відповідно до помилок, які зустрічаються в дитячому мовленні.

Кожна дидактична вправа повинна збуджувати дитячу думку, сприяти розвитку мислення.

Будувати дидактичну вправу потрібно на знайомому дітям матеріалі, пов'язаному з їх життям і діяльністю.

У дидактичній вправі потрібно передбачати наочний матеріал.

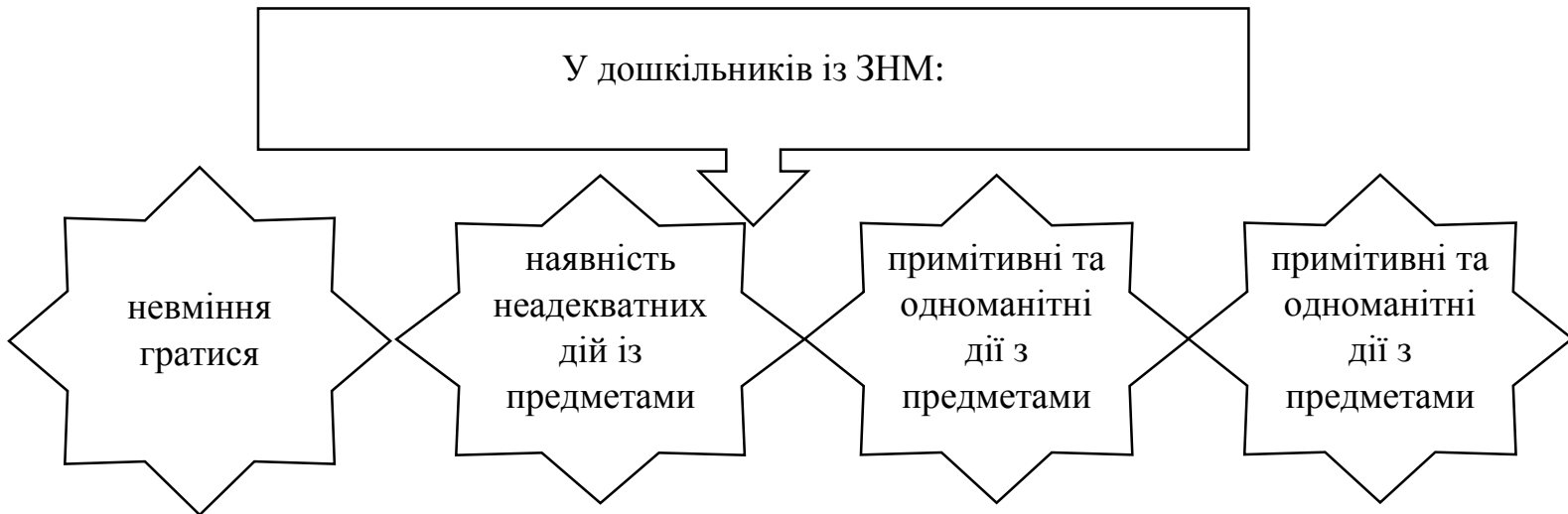

Дидактичні вправи повинні проводитись жваво, цікаво, з використанням ігрового прийому.

Вчитель-логопед повинен:

1. Діагностувати рівень розвитку ігрової діяльності кожної дитини за такими показниками:	Інтерес до іграшок	Адекватність їх використання	Характер дій				
2. Проектувати рівень розвитку ігрової, пізнавальної та мовленнєвої діяльності, рівень досягнень як для всієї групи, так і для кожної дитини							
3. Формувати і реалізовувати корекційно-розвивальні, навчально-виховні та пропедевтичні завдання							
4. Знати структуру тієї чи іншої гри, умови її проведення	Час	Місце проведення	Тривалість	Кількість учасників	Вид групової динаміки	Ступінь рухливості	Форми підведення підсумків
5. Вміти вдало використовувати	Види дидактичного матеріалу	Форми мовленнєвого матеріалу	Види попередньої роботи	Відповідну словникову роботу			
6. Враховувати вікові та індивідуальні психофізичні, мовленнєві особливості та можливості дітей							
7. Дотримуватися правил техніки безпеки та гігієни							

В дошкільному навчальному закладі ігрова діяльність для дітей має свої особливості в залежності від логопедичного висновку:

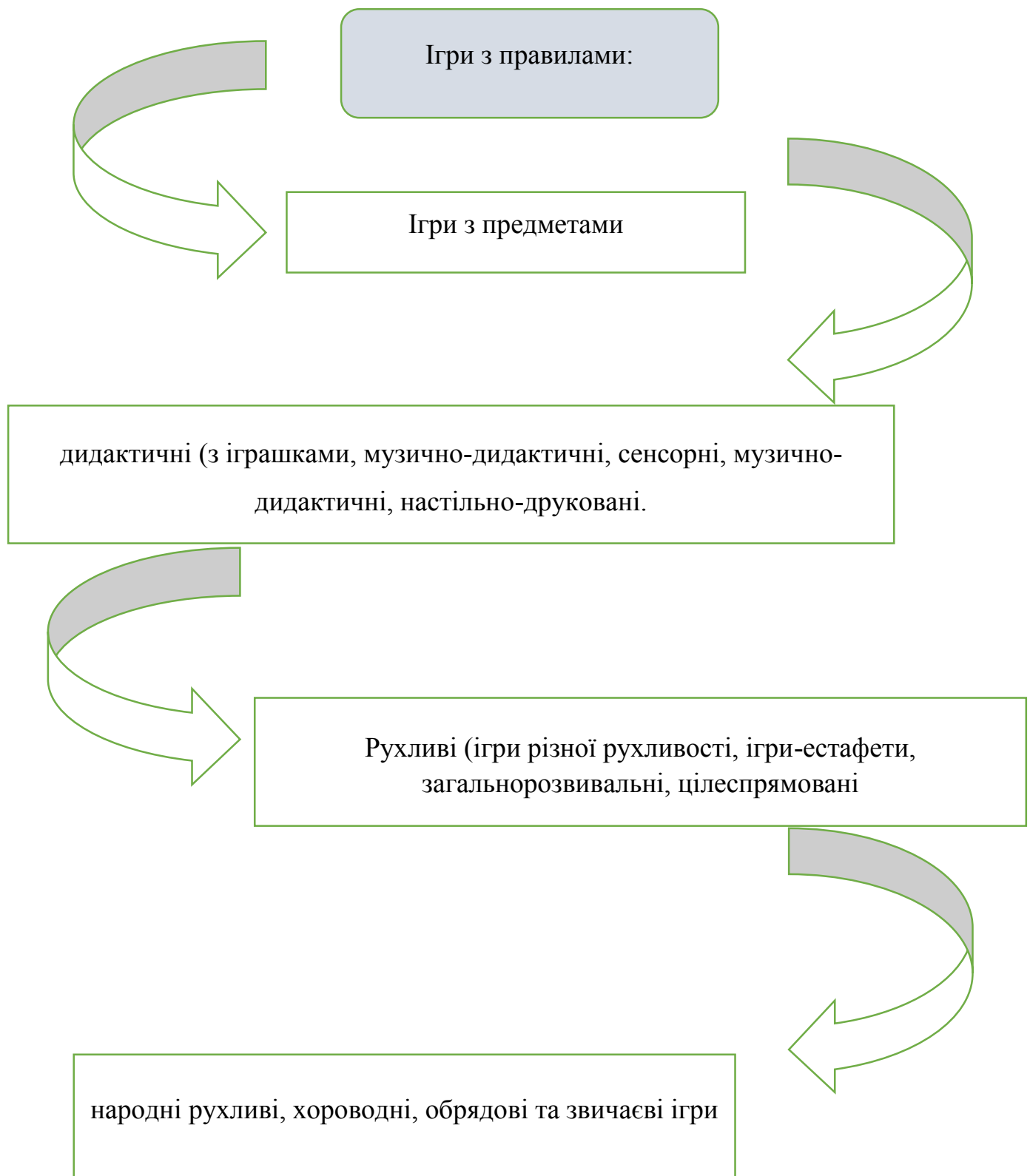
Ігрова діяльність за таких умов має здійснюватися поетапно від предметних до рольових, у ігрових діях – повинно бути орієнтовні основи дій - ланцюжок ігрових маніпуляцій, які є стимулом до дій за певними правилами.

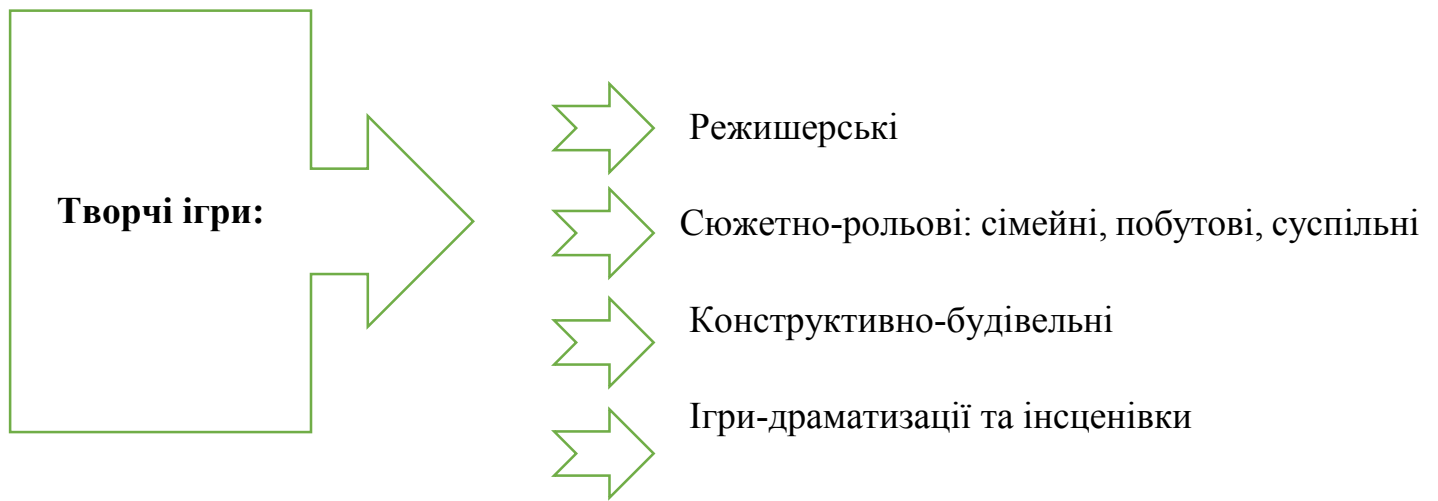
Вчитель-логопед на своїх індивідуальних заняттях, який грає з дитиною із її улюбленою іграшкою, викликає позитивні емоції та здобуває прихильність до неї, дитина виконує логопедичні-ігри спочатку за наслідуванням, а потім із мовленнєвим супроводом, та згодом у сюжетній грі.

Цим самим поступово у дошкільника логопедичної групи зароджується самостійна та колективна ігрова діяльність.

Л. С. Фурміна, К. К. Грос, Н. С. Карпінська, П. Ф. Лесгафт, Д. В. Менджерицька, С. Л. Новосьолова, С. Ф. Русова, Ф. В. Фребель, , В.-Л. Штерн – здійснювали дослідженням та намагалися створити класифікації ігор, проте до єдиної та остаточної думки щодо дошкільної дидактики так і сформували.

Аналізуючи класифікацію ігор у загальному дошкільному закладі можна виділити та запропонувати спеціальну класифікацію ігор, які варто та доцільно б було використовувати у логопедичній групі:

Проаналізуємо спеціальні ігри з правилами, мета їхня полягає в розвитку у дошкільників навичок мовленнєвої діяльності.

Ігри можуть бути одно та багатоваріативними.

Для логопедичної роботи цінність полягає у комплексному вирішенні корекційних та розвивальних завдань.

Своєрідністю таких ігор є наявність конкретних меж, вони створені для чіткого встановлення правил.

Цінність логопедичної роботи полягає у комплексному вирішенні корекційно-розвивальних завдань. Своєрідністю ігор такого типу є наявність конкретних меж, які створені для чіткого встановлення правил.

Вчитель-логопед перед початком гри знайомить із даними правилами.

Щоб бути учасником гри, дитина повинна дотримуватися даних правил (підпорядковуватися встановленим вимогам).

Свідоме підпорядкування заохочуваними правилами та нормами становить зміст розвитку поведінки дитини та її суттєвої риси особистості.

Дидактичні ігри вважаються найпоширенішими в арсеналі вчителя-логопеда, тому що вони допомагають розширювати світогляд дитини і збагачують словниковий запас.

В іграх найбільш вдало узгоджується ігрова і навчальна діяльність, поєднується ігрова та пізнавальна мотивація.

Проводячи дидактичні ігри, педагог
логопедичної групи:

Вчить визначати і називати величину, форму та колір
предметів

розвиває сприймання, увагу та пам'ять різних
модальностей, фонематичні уявлення, емоційно-
вольову сферу, дрібну моторику.

формує узагальнюючі, числові поняття, навички лічби,
закріплює вміння утворювати множини предметів,
порівнювати їх за сенсорними ознаками.

збагачує, уточнює уявлення дошкільників про
предметний світ, назви, властивості та функціональне
призначення предметів.

закріплює вміння правильно використовувати різноманітні навички та вміння, отримані в ході навчання.

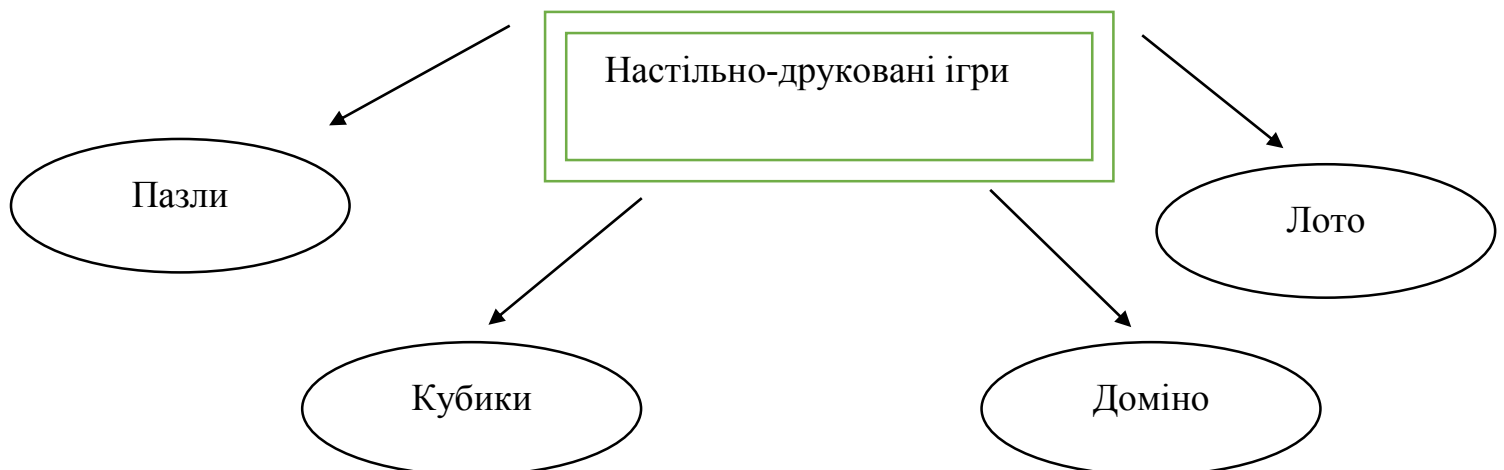

автоматизує вимову звуків різних груп; закріплює навички звукового та складового аналізу та синтезу, операцій слухового контролю, ймовірного прогнозування на різних рівнях.

Дидактичні ігри з іграшками широко використовуються в логопедичних групах.

За допомогою іграшок (казкових, анімаційних персонажів), завітавши до дітей в ігровій формі із проханням допомогти, навчити та виправити – це викликає у дітей масу позитивних емоцій за допомогою психомовленнєвої діяльності та формує морально-особистісні якості.

Важливе та особливе місце у корекційно-розвивальному процесі відводиться спеціальним іграшкам, вони допомагають полегшити роботу вчителя-логопеда та зробити заняття цікавішим та ефективнішим.

Останнім часом надзвичайно багато з'явилося настільно-друкованих ігор саме логопедичного спрямування, у вигляді пазлів, вони допомагають та полегшують роботу вчителя-логопеда і викликають інтерес у дітей.

Музично-дидактичні ігри мають на меті розвиток у дітей вміння розрізняти немовленнєві звуки, напрямок звучання, сприяє розвитку слухового сприйняття, пам'яті та уваги. [14, ст.54].

Сенсорні ігри потребують практичних дій із предметами з метою вивчення і закріплення їх основних властивостей, сприйнятих у різний спосіб за допомогою:

Сенсорні ігри сприяють за допомогою:

Зору – шляхом
сприймання
кольорів і
відтінків, форм,
величини

Дотику –
шляхом
доторкувань,
обмацування та
розрізнення
матеріалів за
фактурою,
температурою,
твердістю-

Руху – за
допомогою
диференціації
відчуттів від
розташування
тіла в просторі,
окремих рухів та
ритму

Нюху – шляхом
використання
дослідницької
діяльності з
розрізнення
різноманітних
запахів (як
приємних, так і
неприємних)

Інтелектуальні ігри сприяють розвитку мислення у дітей, в свою чергу дозволяють формувати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

За допомогою мовлення обґрунтовуються певні міркування, використовуючи не тільки прості, а також складносурядні і складнопідрядні речення.

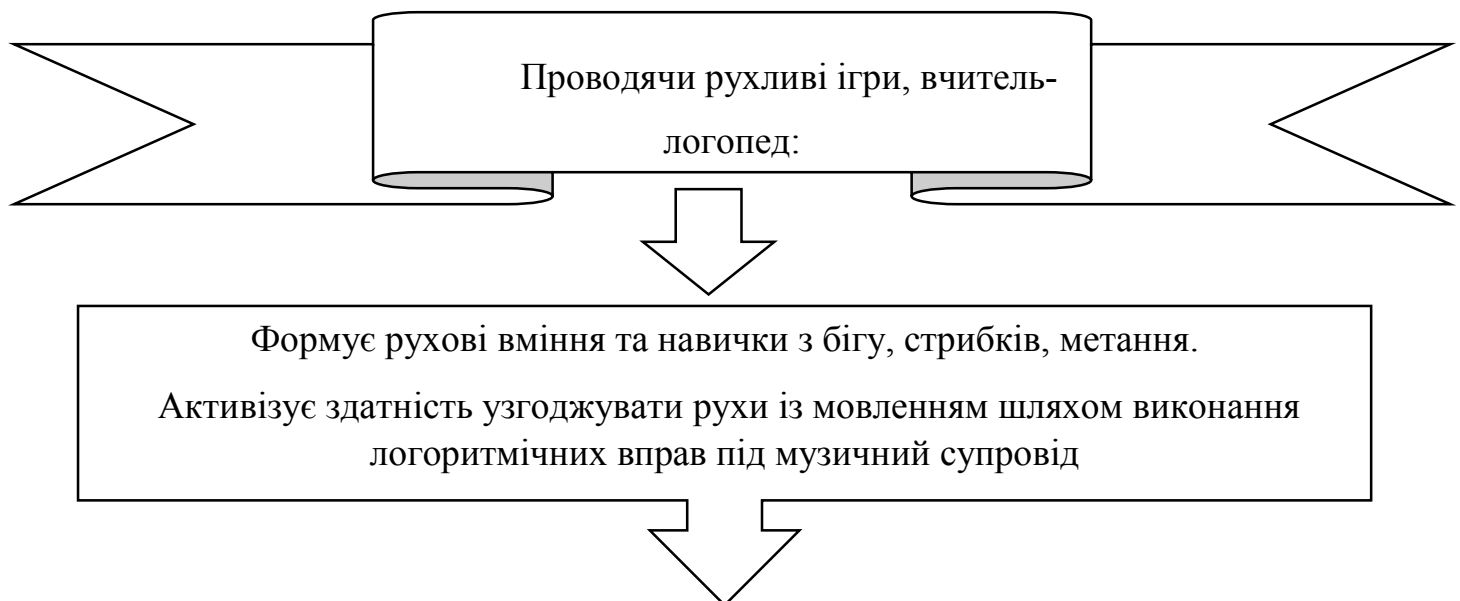
Комп'ютерні ігри поступово увійшли в навчальний процес логопедичного заняття. Завдяки комп'ютеру дітям пропонується засвоїти певні елементи знань, тому, що у звичайних умовах важко б було їх зрозуміти.

Комп'ютерні технології дозволяють та відкривають різні способи та послідовність виконання дій, артикуляційна та пальчикова гімнастика, повторення того чи іншого звуку.

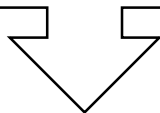
Комп'ютерні технології дозволяють унаочнити способи та послідовність виконання дій як істотами, так і неістотами, виконання вправ артикуляційної та пальчикової гімнастики, промовляння того чи іншого звуку.

Завдяки вчителю-логопедові дитина спілкується та виконує завдання на комп'ютері, розв'язання якого потребує різноманітних справ, вони сприяють розвитку пізнавального процесу шляхом виконання неодноразових вправ.

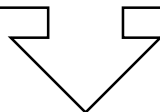
Рухливі ігри також знаходять активне застосування на логопедних заняттях. Тому що крім цікавої форми засвоєння навчального матеріалу, ігри дозволяють дітям-дошкільникам набути навичок саморегуляції, що є основою розвитку дітей.

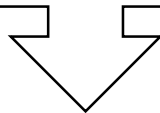
удосконалює відчуття рівноваги, темпу та ритму

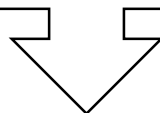
розвиває слухову, рухову увагу та пам'ять, кінетичний праксис, уяву, уміння дітей орієнтуватися у просторі, фізичні якості, емоційно-вольовій сфері

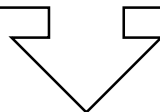
автоматизує навички правильної звуковимови

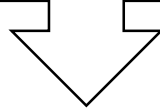
збагачує словниковий запас дітей шляхом вивчення потішок, забавлянок, скоромовок, чистомовок, поєднуючи їх промовляння з рухами

добирає ігри до вподобання, інтересів дітей, із обов'язковим урахуванням рівня їх мовленнєвого розвитку

закріплює навички складового, синтаксичного аналізу та синтезу

виробляє вміння промовляти віршований текст чітко та фонетично правильно

Ігри, які відбуваються на ігровому майданчику (в залі, в групових залах), вони мають різні рухливі компоненти та носії – відносяться до рухливих ігор.

Якщо ігри мають високий рівень рухливості вони проводяться на ігрових майданчиках, або спортивних залах, проте ігри середньої та малої рухливості можуть бути використанні в корекційно-розвивальному процесі в умовах логопедичних заняттях та групах.

Біг, стрибки, долаття певних перешкод - поєднуються з виконанням мовленнєвих завдань – дозволяє дітям уникати розумової перевтоми, а вчителю-логопеду розвивати у дітей вміння розподіляти довільну увагу та координувати рухи.

Загально-розвиваючі ігри спрямовані на одночасний розвиток у дітей кількох різноманітних рухів і формування таких якостей, як: сила, спритність, витривалість, швидкість реакції [15, ст.63].

Рухливі ігри допомагають вирішити декілька завдань: вони знімають фізичне напруження та навантаження у дітей, закріплюють засвоєнні на логопедичних заняттях мовленнєві нові навички.

Використовуючи одночасно декламування віршів та виконання рухів, діти розвивають пам'ять, увагу, мислення, послідовність, звуконаслідування.

Проте якщо це стосується логопедичних занять для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку потрібно бути дуже обережним, так як ігри такого типу, надзвичайно для них вразливі та чутливі.

Хотілося також пригадати також про логоритміку – це одна з ефективних комплексних методик реабілітації, яка має на меті мовленнєвий, музичний, фізичний розвиток та формування відчуття ритму.

Під час занять з логоритміки діти:

- вчаться вимовляти звуки, грати на музичних інструментах, співати, гратися в пальчикові ігри;
- зміцнюють м'язи тулуба, кінцівок;
- удосконалюють координацію рухів;
- формують правильну поставу;
- розвивають швидкість реакції почуття ритму, такту.

Корекційна робота на заняттях з розвитку мовлення є одним з основних завдань логоритміки.

Тож основою плідної співпраці музичного керівника та вчителя-логопеда є логоритміка [13, ст. 62]

Так, під час групових занять вчителя-логопеда музичний керівник використовує матеріал, який діти засвоїли на музичних заняттях.

Це можуть бути пальчикові ігри під музику та пісні відпрацювання певного звуку.

У свою чергу, вчитель-логопед бере участь у музичних заняттях та розвагах, пропонують дітям спеціальні вправи для язичка та пальчиків.

Логоритміка є одним з компонентів розвивальних ігор для вдосконалення ігор для вдосконалення інтелектуальних здібностей дітей, засіб розвитку миміки, дрібної та крупної моторики.

А пальчикові ігри вважаються невід'ємною частиною логоритміки.

Спочатку вчитель-логопед, активно використовуючи жести і миміку, самостійно виконує та емоційно промовляє віршований текст, а діти повторюють за ним лише рухи. Та згодом діти вивчаючи вірш намагаються супроводжувати його декламацію рухами.

Також хотіла пригадати про народні ігри, вони являються багатою скарбницею духовних надбань українського народу. Вони відображають такі особливості як: характер, темперамент, почуття.

Народні ігри різноманітні, адже у кожному куточку регіону України існує свій погляд та варіант тієї чи іншої гри.

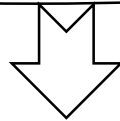
Залучаючи та використовуючи для дитячого сприймання ігровий фольклор – це скоромовки, лічилки, приказки, загадки, чистомовки.

Народні ігри допомагають та роблять їх цікавими та ефективними для розвитку мовленнєвої діяльності дітей у логопедичній групі.

Завдяки багаторазовому повторенні вірша чи твору, ігри такого типу дозволяють вчителю-логопеду відпрацювати різноманітні, як фонетичні, так і лексичні матеріали.

Динамічні за змістом невеликі поетичні народні форми швидко запам'ятовуються дітьми, залученням до виконання в іграх тих чи інших рухів – це може бути (кидання камінцями, підскоки, кружляння, нахили) дозволяє дошкільникам навчитися координувати рухи із словом [10, ст.32].

Організовуючи народні ігри, вчитель-логопед
логопедичної групи:

Залучає дошкільників до витоків національної культури та духовності Ж

Добирає ігри до вподобань та інтересів дітей

Формує поетичне мислення, мистецькі смаки, цілеспрямованість,
дисциплінованість, витримку

Збагачує словник образними словами

Розвиває сприймання, увагу та пам'ять різних модальностей, логічне
мислення, винахідливість, наполегливість, витривалість, творчу фантазію,

Виховує почуття патріотизму, колективізму та взаємовиручки, бажання
дітей брати активну участь у спільній грі емоційність

Розширює знання та уявлення про навколишній світ, звичаї та традиції
українського народу

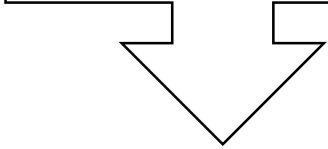
Важливою умовою проведення народних рухливих ігор є завчасна робота у вигляді бесід, розповідаючи народні казки, читаючи оповідання. Розповіді про виготовлення деяких атрибутів, розучування мовленнєвого матеріалу.

Народні хороводні ігри зазвичай супроводжуються пісним текстом. Данні традиції та обряди передають події із життя українського народу.

Такі ігри також доступні для дітей з мовленнєвими вадами-проте для старшого дошкільного віку, тому що вимагають довготривалої підготовки.

У зв'язному мовленні

з побудова речень різної синтаксичної
будови

складання описових зв'язних розповідей
за однією та серією сюжетних картинок

складання розповідей за ігровою ситуацією,
з опорою на запропоновані слова, з власного
досвіду

переказ запропонованого знайомого чи
незнайомого тексту з опорою на наочність

Висновок до I розділу

Дошкільний вік – це період активного засвоєння дитиною зв'язного мовлення.

В цьому періоді починаються розвиватися комунікативна та плануюча функція мови, яка стає знаряддям мислення.

Мовлення – це дуже складна психічна функція. Його нормальний розвиток можливий лише за умови сформованості мислення, уваги, пам'яті, сприймання (насамперед слухового, зорового), рухової сфери дитини.

Будь-яке відхилення у розвитку названих процесів обов'язково позначається на стані мовлення дитини.

Порушення мовлення дошкільників мають здатність до патологічного закріплення, що призводить до різних стійких помилок, як в усному мовленні, так і на письмі.

Щоб остаточно підготувати дітей дошкільного віку до чіткої вимови порушених звуків, необхідно навчити їх керувати рухами губ та язика, а потім закріпити ці навички.

Якщо артикуляційні вправи сприяють виробленню точних, чітких рухів, зміцненню органів мовленнєвого апарату, то комплекси вправ розроблені науковцями, безпосередньо виховують у дітей правильну вимову проблемних звуків.

Тому було створено віршовані тексти зі спеціальними комплексами артикуляційних вправ та логопедичними завданнями.

Мовленнєвий розвиток триває по лінії засвоєння звукової системи мови, що включає розвиток фонематичного сприйняття і оволодіння правильною вимовою звуків.

Тому велику роль відіграє, щоб помітити та працювати над правильною вимовою дітей дошкільного віку.

Важливо, щоб кожна дитина, яка відвідує дитячий садок пройшла логопедичне обстеження. Це допоможе вчасно виявити певні недоліки.

Чим швидше почнеться логопедичний корекційний маршрут тим краще. Проте, щоб отримати результати, дітей потрібно заохочувати в ігровій сфері виконуючи вправи та відпрацьовувати правильне звуконаслідування.

Використовуючи багатоваріантні логопедичні ігри вчитель-логопед допоможе дитині та покращить загальний розвиток мовлення, формування звукової культури мовлення, збагачення словникового запасу, уточнення граматичної сторони мовлення, розвиток зв'язного мовлення.

РОЗДІЛ 2. ЛОГОПЕДИЧНІ ІГРИ, МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТА ВИПРАВЛЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ ВАД

2.1. Діагностика рівня мовлення дітей дошкільного вік

Саме у дошкільному віці діти починають усвідомлювати норми вимови, піклуватися про його правильності, формуються диференційовані звукові образи слів, та окремих звуків.

Особливості зв'язного розвитку дошкільника

- ➡ Якісні та кількісні зміни у структурі словника;
- ➡ Удосконалення фонематичного слуху та правильності вимови;
- ➡ Формування свідомого ставлення до мови;
- ➡ Ускладнення зв'язків мислення та мови;
- ➡ Становлення мови, як знаряддя мислення та засобів пізнання.

Мовленнєва-логопедична гра проходить у вигляді ігор-занять. Під час організації цього виду діяльності використовуються різноманітні ігрові методи та прийоми навчання: ігрові мовленнєві ситуації, дидактичні ігри, ігрові діалоги.

Дослідники зазначають, що дітям із мовленнєвими вадами, так само як і їх ровесникам із нормальним мовленням, вкрай важливо задовольняти, окрім потреби у спілкуванні, цілий ряд інших потреб, які можна розділити;

Біогені

Психофізіологічні

Соціальні

Тому під час кожної гри-заняття, яке проводиться в логопедичній групі, потрібно поєднувати задоволення біогенних, психофізіологічних та соціальних потреб дітей. Потрібно удосконалювати та зміцнювати навички мовленнєвої та загальної поведінки – тобто задоволення потреби у повноцінному спілкуванні, поступово досягаючи кінцевого результату усієї корекційно-розвивальної роботи.

Вчитель-логопед контролює та здійснює якісну сторону мовлення, слідкуючи за якісним використанням поставлених звуків, відпрацювання граматичних форм та мовленнєвою активністю дошкільника, здійснює словникову роботу.

Моє дослідження проводилося в Дошкільному навчальному закладі №32 м. Чернівці в середній дошкільній групі.

Дослідження складалося з трьох етапів. Перший етап – початкова діагностика. Другий етап – проведення розвиваючих ігор.

Мета експериментального дослідження полягала у з'ясуванні впливу логопедичних ігор на розвиток та корекцію вимови дітей дошкільного віку.

У процесі експериментального дослідження були використанні методики дослідження - звукової сторони мовлення, аналіз фонетино-фонематичного недорозвитку, розпізнавання неправильної вимови.

При проходженні дослідження насамперед зверталось увагу на:

- ✓ автоматизацію поставлення звуків;
- ✓ розвиток граматичної будови мовлення;
- ✓ поповнення, уточнення та активізація словникового запасу;
- ✓ формування фонематичних процесів;
- ✓ формування та розвиток діалогічного мовлення;
- ✓ розвиток дрібної, артикуляційної моторики.

Вивчаючи фонематичну поверхню мовлення, зверталася увага на правильність вимови дітьми будови слів чи вірно та чітко вимовляються усі звуки, чи є заміни, спотворення, пропуски, порушення.

Також паралельно з розвитком мовлення в ігровій формі відбувалася дихальна та пальчикова гімнастика.

Спостереження та діагностика проводилася (індивідуальна та групова).

Щодо індивідуальних занять, то мала можливість спостерігати та проводити заняття з трьома дітьми, а на груповому було присутньо шість дітей.

Всі діти з нормальним слухом та інтелектом.

Характерним для цих дітей являється незакінченість процесу формування фонематичного сприйняття.

Недостатність стосується не тільки вимови, але й слухової диференціації звуків.

Ці дітки потребували у певній системі логопедичні заняття, що мають на меті розвиток фонематичних уявлень.

Ознакою фонематичного недорозвитку у дітей є незакінченість процесу формування звуків відрізняються тонкими артикуляційними або акустичними ознаками. Сюди найчастіше відносяться свистичі та шиплячі звуки “р”, “л”.

При фонематичному недорозвитку виявляється ряд особливостей вимови звуків. Недиференційована вимова пар чи груп звуків.

Так, наприклад хлопчик Макар, якого я спостерігала м’який звук “ш” замінював “с” і “ш”. Хлопчик вимовляв ш’апка замість шапка, ш’ани замість сани.

Використовувала звичайні прийоми корекції звуків в той же час враховувала, що при фонематичному недорозвитку недоліки мови не обмежуються неправильною вимовою звуків, але виражаються також у недостатньому розрізненні звуків та утрудненнях в звуковому аналізі слова [15, ст17-18].

Мала можливість разом з хлопчиком Макаром зробити артикуляційну гімнастику:

Перед виконання артикуляційної гімнастики намагалися закріпити знання про будову мовленнєвого апарату, а також повторити основні напрямки рухів язика: вгору-верх, уперед-назад, праворуч-ліворуч.

Наш Язик – трудівник,

Лінуватися не звик.

Він зробив багато справ:

У будиночку прибрав

Працював на квітнику,

На городі, у садку.

Язику допоможи,

Що робив він, покажи!

Застосувала логопедичну іграшку у вигляді жирафа (з язиком) на артикуляційній гімнастиці. Дивлячись на неї дитині краще та цікавіше засвоюються такі вправи:

Цукерка – млинець;

Варення – щіточка;

Годинник – гойдалка;

Слон – хоботок.

Також виконала пальчикову гімнастику, яка йому дуже сподобалася.

1. Котику під вушко – ми дали подушку.

Він її обняв і сказав: “няв-няв”.

(Дві долонькі прикладаємо до вушка, потім показуємо пальчиками квадрат у вигляді подушки. Ставимо руки навхрест-наче обіймаємо, і вперед витягуємо руки).

2. Один-два-три-чотири-п'ять (діти складають долоні одна до одної і по черзі з'єднують пальчики)

Вийшли пальчики гулять! (струшують пальчиками)

Вийшли пальчики гулять! (швидко перебирають пальчиками)

І листочків назбирати. (роблять хапальні рухи пальцями)

І у кошик поскладали (обертають кулачки)

Вдома мамі показали. (стискають і розтискають пальці в кулачках).

Ну, а потім малювали! (роблять кругові рухи вказівними пальчиками).

3. Ось, ворота, ось замок,

Біля дому гірка,

Там канавка і містом,

За парканом є садок.

В нім – кротова нірка.

(“Ворота” – дві долоні, що лежить на столі одна біля одної; “замок” – схрещені великі пальці; “гірка” – долоні складені “дашком” (кінчики пальців з’єднанні, зап’ястки розведені); “канавка” – дві долоні, зібранні “ківшиком”; “місток” – одна рука лежить на іншій, обидві піднесені над столом; “паркан” – пальці переплетенні, долоні повернуті тильним боком до себе ; “садок” – пальці розкладені, долоні торкаються зап’ястками; “нірка” – ліва долоня згорнута в “трубочку”, права обхоплює її.

Намагалася досягти правильної вимови звуків з цією метою звертала увагу на основні елементи артикуляції звуків через дзеркало, щоб дитина спостерігала, як правильно ставити язичок.

Спробувала та записала на магнітофон вимову дитини для того, щоб порівняв, як потрібно вимовляти правильно звук, і як розмовляє.

Провела диференціацію звуків “ш”, “с”:

Каша –каса;	пашу – пасу;
машка – маска;	марш – марс;
шпали – спали;	шитий – ситий.

Також проводила обстеження граматичного складу слова (додано в додатках):

- ✓ Утворити множину (наприклад: кінь-коні, колос-колосся; вікно-вікна;
- ✓ Назви дитинчат тварин (наприклад: у ведмедя - ..., у корови);
- ✓ Назви одним словом (наприклад: іграшки, овочі, почуд)
- ✓ Назви, якого кольору (наприклад: зелений, червоний).

Розвиток мовлення щонайперше пов'язаний із загальним розвитком мислення дитини, рівнем її знань про навколишній світ.

Гра – є відмінний засіб для розвитку мовлення дітей.

Наступна була дівчинка Ніколь – 5р., яка не правильно вимовляла та робила заміну звука “Р” на “Л”. – “либа” замість “риба”.

Для такої дитини потрібно було перш за все навчити її уважно слухати та чути мовлення оточуючих, тобто розвивати слухове сприймання. Розвиток слухового сприймання – важлива передумова формування звуковимови. Починати слід потрібно із розвитку слухової уваги[45, ст.56-55]

Для розвитку слухової уваги доцільно використовувати найдоступніші для дитячого сприймання навколишні звуки: сигнали машин, голоси тварин, музичні звуки [14, ст.54].

Важливе місце в підготовчій роботі на шляху розвитку правильного мовлення повинна займати, так звана, артикуляційна гімнастика.

Метою якої є – відпрацювання правильних, чітких рухів органів мовлення, необхідних для правильної вимови даних звуків.

Проводила ось таку артикуляційну гімнастику.

“Неслухняний язичок” - Широкий язик покласти на нижню губу та промовляти “пя-пя-пя”, неначе похлопувати свій “неслухняний язичок” верхньою губою.

„Чашечка” – Рот широко відкрити. Широкий язик підняти угору. Потягнутися до верхніх зубів, але не торкатися їх. Утримувати в такому положенні 10-15с.

“Смачне варення” – Висунути широкий язик, облизати верхню губу та захвати язик до ротика. Повторити 15 разів.

“Конячка” – Присмоктати язик до піднебіння, клацнути язиком. Клацати повільно, сильно. Розтягувати під’язикову зв’язку. Виконати 10 разів.

А також грала гру “Знайди звук”. Промовляла дитині рядки звуків та складів. Вона повинна була уважно слухати і плескати в долоні, коли чує певний звук, або склад із певним звуком.

Ось, наприклад:

[p]- [p], [л], [м], [p], [p], [д], [p], [с], [p].

[p] – ра – па – ри – ли – со – ро – ду – ру – ре.

Також ловили морських звірів за допомогою вудок – і чітко вимовляли слова: риба, краб, морж, черепаха, морська зірка, лобстер, равлик.

А також мала можливість зробити обстеження граматичного складу слова: (див.в додатках):

- ✓ Назвати зменшено пестливі слова (наприклад: будинок-будиночок, мяч-мячик; чашка-чашечка).

- ✓ Для чого потрібні ці речі? (наприклад: телефон, холодильник, фарби, гребінець).

Дуже цікаво було спостерігати та провести обстеження із зв'язного мовлення (складання історії по картинці).

Третя дитина – хлопчик Миколка – 5р.- оглушував дзвінки звуки. Замість [зима] вимовляв [сима], замість [дім] вимовляє [тім], замість [вовк] вимовляє [фокк]. Такі спотворення звуків вимагають обов'язкової корекції.

Дзвінки та глухі приголосні звуки складають пари ([п- б], [т - д], [с - з], [ш - ж] тощо).

Глухі звуки творяться лише за допомогою шуму. Дзвінки приголосні звуки творяться за допомогою голосу і шуму. Інколи з тієї чи іншої причини діти можуть оглушувати дзвінки звуки.

Під час вимови дзвінких звуків включається в роботу голосовий апарат дитини. Тому увагу дитини під час постановки дзвінких звуків слід спрямовувати на відчуття вібрації голосових зв'язок.

Тому на початку вирішили зробити артикуляційну гімнастику та дихальну гімнастику. Працювали над розвитком дрібної моторики та використовувала сенсорні ігри (пісок та пальчикові фарби).

Зборили диференціацію звуків, а також вивчали скоромовки.

Показуючи картинки пропонувала, послухати і знайти на малюнку слова на звук “з”, “в”, “д”.

Подорож до синього моря.

Синій автобус везе носорога,
Свинку, собаку, слона і лисицю,
Всіх, кому сниться весела дорога,
Всіх, кому дома чомусь не сидиться.
Їде автобус степами, лісами.
Сонце сідає за синії гори,

Їде автобус за чудесами,

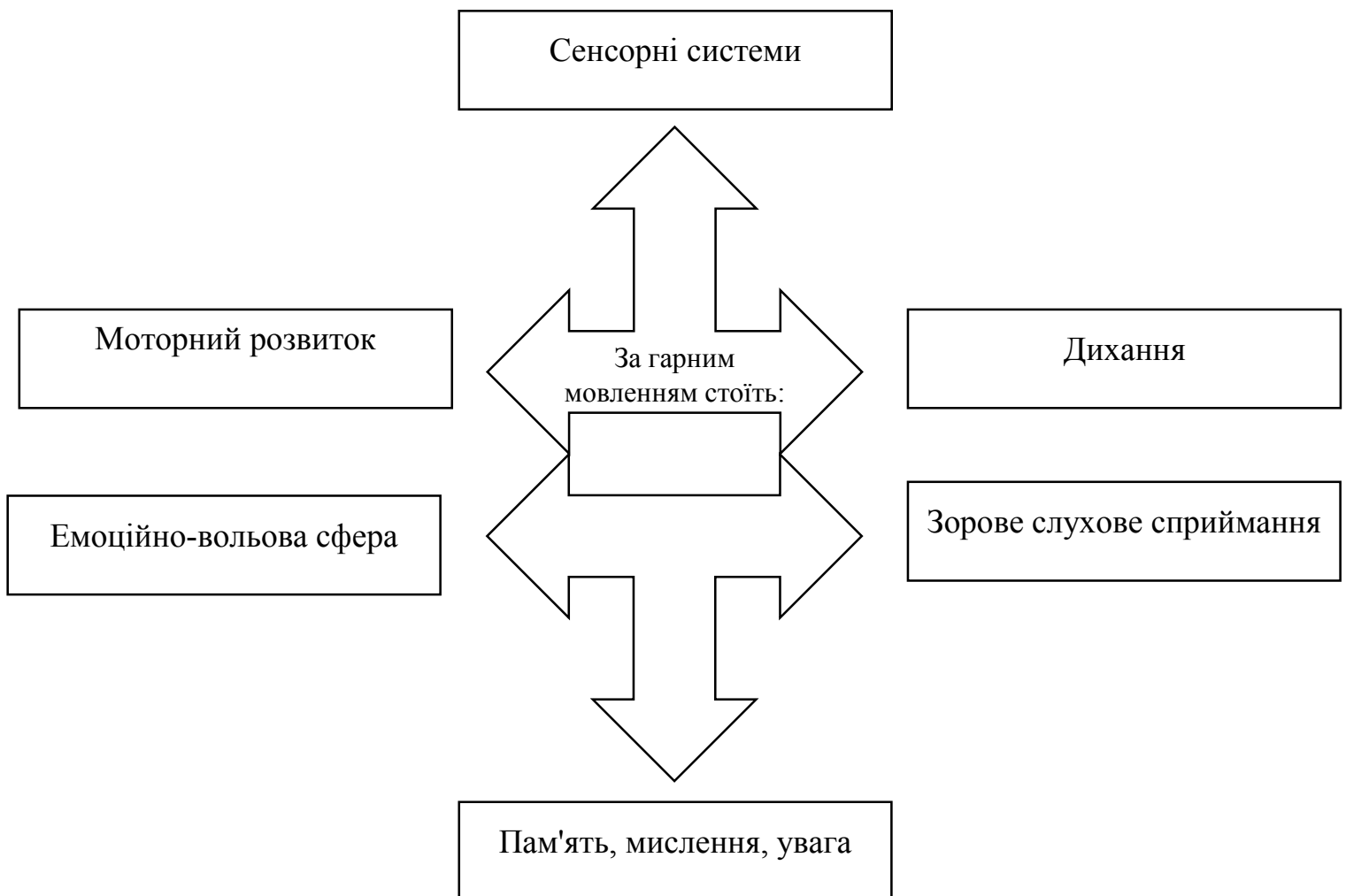
Їде автобусом до синього моря.

Знайти на малюнку відповідні предмети:

- Собака, сова, сорока, сумка;
- Свинка, слон;
- Лисиця, носоріг;
- Ластівка;
- Автобус (див.в додатку).

Також спробували використати логоритміку – це низка вправ, завдань ігор, що поєднують у собі музику, рухи, і слово.

Мовлення – це вершина айсбергу, а стоїть він глибоко. Айсберг – наростає поступово. Так із мовленням. Це сукупність роботи багатьох систем організму і цей процес є постійно злагоджений.

Мені також сподобався метод сюжетно-рольової гри.

Потрібно звертати увагу на дитячі уподобання: іграшки, казки, звірята і разом використовувати данні теми на логопедичній практиці.

Також була на спостереженні та разом діагностували дівчинку – Ксюшу – 4р, в якій затримка мовленнєвого розвитку.

Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) – це складне порушення мовленнєвого розвитку, за якого спостерігаються вади не лише вимови, а й словника дітей, граматичної будови, зв'язного мовлення.

Одні ігри – спрямованні винятково на розвиток мовлення дитини, інші – розвиваючи мовлення, допомагають у розвитку логіки, уваги, ознайомлюють із навколишнім світом, відносинами між людьми, властивостями предметів.

Так, ігри з розвитку мовлення розвивають мислення, розширюють світогляд, дитини, а найголовніше – навчають правильно та красиво висловлювати власну думку.

Щодо групового проведення занять було використано багато дидактичних матеріалів, диференціювання звуків, рухливі ігри, скоромовки.

Цікаві тексти та вірші легко засвоюються дітьми й сприяють набуттю у них сталих мовленнєвих навичок. Певний темп, ритм, інтонація, логічний наголос допомагають дітям відчувати красу і виразність мови, спонукають до творчості.

Деякі, які з ним описані нижче:

“Хто в лісі живе”

Мета: закріпити знання дітей про диких тварин; розвивати мовлення, пам'ять.

Матеріал: набір іграшок “Свійські тварини”, “Дикі тварини”.

Вчитель – логопед пропонує дітям обрати серед іграшкових тварин лише тих, які живуть у лісі. Кожній дитині говорить яку тварину взяти і захвати під кольорову склянку (в кожно́ї дитини вона своя).

“Хто, що їсть?”

Мета: закріплювати уявлення дітей про їжу, яку їдять дикі тварини (трава, мед, ягоди, горішки, жолуді); вміння знаходити їжу для конкретної тварини; вчити будувати поширені речення; розвивати увагу, самостійність.

Матеріал: м'які іграшки тварин, їжа: трава, горішки, жолуді можна зібрати з лісі, або пошити чи купити набір пласмасових.

“Хто як кричить?”

Мета: Навчати дітей дізнаватися про тварин за звуконаслідуванням; закріплювати й активізувати словник за темою.

Матеріал: іграшки або картинки із зображенням домашніх тварин, ноутбук із звуками тварин.

Діти сидять на килимі, перед ними іграшки або зображення домашніх тварин. Вчитель – логопед пропонує їм дізнатися, хто як кричить.

Наприклад: Вмикає звук по черзі тварин (кішка, собака, півень, свинка) і запитується дітей: “Хто із тварин так кричить”. Правильно кішка. Вчитель-логопед пропонує знайти іграшкову кішку, або її зображення.

“Лагідні лісові слова”

Мета: вчити дітей утворювати від заданих слів зменшувально-пестливі форми, узгоджувати прикметники із заданими іменниками в роді та числі.

Діти повинні утворити зменшувально-пестливі слова форми іменників:

Лист-листочок, ліс – лісочок;

Білка – білочка, гілка – гілочка;

Хрущ – хрущик, кущ – кущик;

Дуб – дубочок, гриб – грибочок;

Хмара – хмаринка, стежка – стежинка.

Використовуючи ігри, необхідно пам'ятати, що основним завданням на логопедичному занятті з дітьми із ФФНМ, є розвиток у них правильного мовлення.

Тому під час дидактичних ігор, які проводила на занятті, намагалася заохочувала дітей, максимального супроводжувала мовлення своїх дій, аби дошкільники не грали мовчки, а коментували всі свої дії [18, ст.32-33].

“Комахи”

Мета: уточнити та розширити *словник предметний* (коник, мураха, бабка, бджола, метелик, жук, муха, божа корівка, комар, оса, джміль, гусениця), *словник ознак*(працьовита, смугаста, спритний, зелений, швидкий, різнокольоровий..) за темою «комахи» узагальнювати.

- формування граматичного стану мовлення(утворення іменників у Р.в, диференціації форм однини і множини іменників. узгодження числівника з іменником).
- уміння розрізняти звуки [з],[ж] в складах, словах, реченнях і розповідях.

Розвиваюча:

- розвиток фізіологічного дихання, голосу, артикуляційної моторики, фонематичного слуху та сприйняття
- розвиток дрібної, загальної моторики, слухової та зорової уваги , пам'яті, мислення.
- розвивати мовленнєву компетентність, зв'язне мовлення
- розвивати навички самоконтролю над вимовлянням поставлених звуків

“Перелітні птахи”. Автоматизація звука [Ц'] у словах та реченнях

Мета: активізувати та збагатити словник дітей предметний словник(грак, шпак, гусак, качка, ластівка, соловей, лебідь, зозуля, лелека, чапля, журавель) дієслівний словник(цвірінькати, крякати, цигикати, кружляти, злітати) словник ознак(перелітні, водоплавні, болотні ,лісові, дикі, довгоногі). Формування граматичного стану мовлення (*утворення множини іменників, утворення іменників та прикметників шляхом поєднання двох слів*). Закріплення правильної вимови звука [ц'] у словах та реченнях.

Розвиваюча: розвивати мовленнєву компетентність, корекція фізіологічного дихання, розвиток сили та модуляції голосу, темпу мовлення, артикуляційної моторики, дрібної, загальної моторики, слухової уваги, зорового сприйняття, пам'яті, мислення, зв'язного мовлення.

«Зимові забави» Диференціація звуків [С]-[Ш] в словах та реченнях»

Навчальна: уточнення та розширення словника за темою «Зимові забави»;

предметний (сніг, санки, сніговик, бурульки, новорічна ялинка, дід Мороз, ковзани, лижі, сніжинки, сніжки, мороз), дієслівний словник (падати, вкривати, лягати, ліпити, ковзати, замітати, їхати, здійсватися, кружлятися, блищати, хрустіти), словник ознак (холодний, морозяний, блискучий, крихкий, легкий, білий), словник прислівників (холодно, морозяно, зимно, шумно, весело, радісно)

Формування граматичного стану мовлення (*утворення зменшено-пестливих іменників із суфіксами –ечок, -очки, -очка, узгодження числівника з іменником*)

Розвиваюча:

- корекція мовленнєвого дихання , робота над модуляцією, темпом голосу, розвиток артикуляційної моторики, фонематичного слуху , сприйняття,

удосконалення навичок зв'язного мовлення, дрібної , загальної моторики, слухової уваги , зорового сприйняття, пам'яті, мислення, сенсорних уявлень, елементарних математичних уявлень.

Тема “Родина” Диференціація звуків [З]- [З'] в словах та реченнях”

Мета: навчальна – розширювати та збагатити словниковий запас: предметний словник (родина , мамо , тато , бабуся , дідусь , син , дочка) , займенниками (мій, моя) Формування узагальнюючого поняття «родина».

-Удосконалення граматичного стану мовлення (складання речень з поступовим ускладненням структури, утворення присвійних прикметників).

Закріплення правильної вимови і розрізнення звуків [з] і [з'] у словах та реченнях.

розвиваюча:

- розвивати мовленнєву компетентність, корекція дихання, розвиток сили та модуляції голосу, артикуляційної моторики, зв'язного мовлення, дрібної, загальної моторики , слухової та зорової уваги, пам'яті, мислення.

- розвивати навички самоконтролю над вимовлянням звуків.

Чітко вимовляйте звуки [з] і [ж].

За – жа – замок – жаба – завод – жалість.

Зо – жо – золото – жовток – зошит – жоржина.

Зу – жу – зупинка – журба – зустріч – журнал.

Зи – жи – зима – життя – вези – лежи.

Зе – же – зебра – жетон – зелень – жебрак.

Зі – жі – зірка – жінка – зілля – ножі.

Женя з бджільми не дружив,

Завжди Женя бджіл дражнив.

Женю бджоли не жаліли.

Та дражила нажалили!

Гра “Один – багато”

Мета: вчити утворювати множини іменників в називному і родовому відмінках

Логопед: - Ой, діти, подивіться, яке диво сталося. Була одна синичка, а стало багато синичок. Один горобець - багато горобців. Одна ворона - багато ворон. Одна сорока - багато сорок. Один снігур - багато снігурів.

“Скажи одним словом”

Мета: утворення іменників та прикметників шляхом поєднання двох слів

У солов'я дзвінкий голос-дзвінкоголосий

У ластівки хвіст довгий-довгохвоста

У лелеки довгі ноги-довгонога

У качки куций хвіст-куцохвоста.

Гра “Чого не вистачає?”

Мета: розвиток зв'язного мовлення

Завдання дітей разом з вчителем-логопедом та мнемотаблиці прочитати вірш. А потім повторення хором. Далі вчитель-логопед просить заплющити очі і в цей час забирає один із квадратів мнемотаблиці, після чого просить пригадати якого квадратики не стало, і спробувати повторити віршика разом без мнемоквадрату. Гра проводиться доти доки діти запам'ятають весь зміст віршика. Перед вивченням за необхідністю пояснити назви картинок.

Текст вірша

Діти винесли із дому

Лижі, санки, ковзани

І з гори летять щодуху,

Обганяючи вітри.

“Кумедний крокет”

Перед дітьми стоять ворітця з кубиків чи кеглів.

Рухове завдання: вкотити пластикову кульку у ворітця.

Можливі мовленнєві завдання:

- Придумати речення про домашнього улюбленця;
- Пригадати слово зі звуком [ж] та пострибати на місці, як жабка, на кожній склад;
- Назвати тварину, зображену на картці, й звуконаслідування її під час виконання рухового завдання (орієнтовні зображення: курка, курчатко, качка, собака, кішка, корова, коза, жаба, бджола, синичка, комар).

Логопеди переконані, що чистомовки – один із найкращих способів автоматизувати звуки у словах та реченнях. Проте необхідно пам'ятати, що ці римованні рядочки стануть у пригоді лише тим дошкільникам, які вільно вимовляють звуки, що використовують [12, ст.8].

“Л”

Плига руда білочка
 З гілочки на гілочку.
 Із братом ми були у лісі,
 Гриби збирали на узліссі,
 Дві корзини чималі
 Ми додому чималі
 Ми додому притягли!

“М”

У мисці масло й макарони,
 З'їсть їх Марк, як охоронець!
 Мухомор і біля мишу
 Малював маленький Міша.
 Мільйон мікробів на руках,
 Під мікроскопом – просто жах.
 Візьму мило, кран відкрию,
 Руки я мерщій помию!

“Р”

1. Моркву, перець і гарбуз

Посадив старий дідусь.

Пестив їх та поливав –

Гарний урожай зібрав.

2. Риба, тигр, верблюд, борсук,

Рак із клешнями замість рук.

Рись, рисак і кенгуру,

Кріт до себе ліз в нору.

Нерпа і жирафа гарна,

Зебра, морж, корова, сарна.

Ще черепаха, носоріг,

Більше пригадати я не міг!

Гра – найважливіший вид діяльності дитини. Саме вона сприяє підвищенню пізнавальної активності.

У логопедичній роботі роль ігрових завдань дуже важлива, адже сприяють:

- ✓ Розвитку рівноваги, уваги, уяви, пам'яті, мовлення, мислення, кмітливості, спостережливості;
- ✓ розвитку вміння свідомо узагальнювати;
- ✓ засвоєнню складних синтаксичних конструкцій;
- ✓ зацікавленню дітей;
- ✓ активній увазі до мови.

Ігрові завдання можна використовувати для проведення індивідуальної роботи та групових занять.

2.2. Методичні рекомендації з розвитку мовлення дітей дошкільного віку

Актуальність використання логопедичних ігор, як засіб корекції звуковимови для дітей обумовлено тим, що вони допомагають швидше і міцніше сформувати та побачити порушення психічних процесів, звуконаслідування та моторику.

З огляду на це, в ході роботи з вихованцями дошкільного навчального №32 комбінованого типу “Світоч” м. Чернівці ми намагалися створити емоційну та

цікаву атмосферу, ігрові ситуації, які б спонукали дітей до мовного спілкування, забезпечуючи мовленнєву та корекційну роботу.

Наприклад, артикуляційна гімнастика дається дітям не легко проте додавши до вправ елементи ігрових ситуацій у дитини зникає негативізм, з тим що потрібно багаторазово повторювати данні вправи.

Ефективними можна вважати всі логопедичні ігри. Саме головне мати індивідуальний підхід до кожної дитини, щоб побачити результат.

Наш артикуляційний апарат – унікальний інструмент спілкування, і чим краще ми володіємо ним, тим багатшим, досконалішим є наше мовлення.

Як зауважив К. Ушинський, дитина “мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями. Дитяча природа виразно вимагає наочності. Коли дитина бачить картинку, їй відразу хочеться розмовляти.” Кожен малюк потребує яскравих вражень, інформативного ігрового спілкування, у якому розвиваються здібності, відкриваються нові можливості.

Для успішного розвитку мовлення дітей впливає не тільки слух, а також зір та дотик. Для того, щоб було розуміння та розвиток важливо, щоб діти наглядно бачили про, що ми розповідаємо, а краще щоб потримали в руках.

Розглядаючи картинки для дитини – це є дієвим та хорошим засіб розвитку мови, тому що в такому випадку мова унаочнюється і робиться більш доступною.

Процес оволодіння звуковою стороною мовлення неможливий без достатнього рівня розвитку мовленнєвого слуху, слухової уваги та пам’яті. Якщо дитина дефектно сприймає звуки на слух, не розрізняє фонем, схожі за вимовою чи звучанням, то він не зможе правильно вимовляти слова, а згодом і писати.

У ході дослідно-експериментальної роботи проводилася корекція розвитку логопедичної роботи з дітьми середнього дошкільного віку з використанням зазначених вище розвивальних ігрових технологій на заняттях.

На заняття важливо коригувати звуковимову, збагачувати словник, формувати граматичні категорії (рід число, відмінки), розвивати мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення. Було зроблено такі

Дослідження показало, що застосування розвивальних ігрових технологій сприяють більш позитивному логопедичному розвитку.

Висновки до II розділу

Розвиток мовлення є важливою умовою всебічного розвитку дітей.

Що багатшим і правильнішим є мовлення дитини, то простіше їй висловлювати свої думки, підтримувати стосунки з однолітками й дорослими, пізнавати навколишній світ.

Роботу з розвитку мовлення проводилося комплексно за такими напрямками:

- ✓ корекція звуковимови;
- ✓ формування навичок звукового аналізу та синтезу слів, уявлень про структурні одиниці мовної системи (звук-слово-речення-текст), лексико-граматичних категорій;
- ✓ збагачення та активізація словника;
- ✓ розвиток зв'язного мовлення;
- ✓ стимулювання інтересу до художнього слова.

Одним з основних завдань дошкільного дитинства - є розвиток мовлення.

Воно дає змогу дітям сповна реалізувати комунікативну функцію й успішно соціалізуватися. Саме тому потрібно аналізувати рівень сформованості комунікативних навичок дошкільників.

Тому в результаті дослідження можна було здійснити аналіз логопедичний ігор та зробити висновок щодо впливу розвитку мови та корекції звуковимови.

Ось, наприклад артикуляційна гімнастика для дітей з першого разу дається не легко. Так, як язичок не пристосований до такого навантаження та певних зусиль.

Завдяки ігровому середовищу та додаванням різних цікавих іграшок, які теж виконують артикуляційну гімнастику – діти із задоволенням та зацікавленістю виконують данні вправи.

Під час останнього дослідження було виявлено, що серед дітей-вихованців багато дітей, яким складно побудувати зв'язну розповідь, правильно узгодити частини мови в реченні, підтримати розмову.

Щоб мовленнєва взаємодія дітей була ефективною, слід створити для цього належні умови, серед яких вагоме місце посідає інноваційний підхід до навчання.

Потрібно створити в дошкільному закладі творчу групу, яка напрацьовує власні розробки на основі цікавих методик, шукають нові шляхи взаємодії з дітьми, намагаються вибудувати роботу на особистісно орієнтованій моделі спілкування.

Активізувати творчий потенціал, стимулювати їх до використання нетрадиційних підходів для розвитку зв'язного мовлення дошкільників.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження вдалося побачити та розкрити вплив логопедичних ігор на розвиток та корекцію вимови звуків у дітей дошкільного віку.

Таким чином, все вищезначене дозволяє зробити наступні висновки:

1. Гра – це провідна діяльність дитини-дошкільника.
2. В іграх дитина спілкується з ровесниками, з якими може домовитись тільки за допомогою мовлення.
3. Гра залучає дошкільника до розмови і тим самим допомагає здійснити завдання мовленнєвого розвитку. Таким засобом вона є тільки тоді, коли логопед власним прикладом покращує мовлення дітей.
4. Хоча значення гри для мовленнєвого розвитку дуже велике, необхідно розглядати гру тільки, як один із засобів „мовленнєвого виховання” і ні в якому разі не вилучати її з системи інших засобів.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки - всі виховні заходи, в тому числі й ігри, будуть ефективними тільки тоді, коли виконуються основні передумови успішного розвитку мовлення дитини, а саме:

- а) загальний розумовий і фізичний розвиток дитини;
- б) багате за змістом життя, яке дає дітям велику кількість знань, вражень і переживань;
- в) правильні приклади мовлення;
- г) достатня кількість посібників та іграшок з метою стимуляції дитячого мовлення;
- д) тісний зв'язок з батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рібцун Ю. Грати словом і в слові. - Дошкільне виховання 2005р. №2, Педагогіка-дошкільна – розвиток мови.
2. Л. В. Артемової, З. Є.Лебедевої, Н. П.Савельєвої. Навчання і виховання дітей дошкільного віку – за ред. Видавництво “Київ”.
3. Т. И. Дмитренко. Спортивні вправи та ігри для дітей дошкільного віку,. – Київ.
4. Рібцун Ю. В. Організація та проведення у логопедичній групі ігор з правилами., 2012.
5. Г. В. Довженок; худож. С. Г. Урбанська. Літала сорока по зеленім га. – К. : Молодь, 1990.
6. Рібцун Ю. В. Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення. – 2009.
7. Рібцун Ю. В. Братики-автомобілі : багатоваріативна дидактична гра з мовленнєвими завданнями для дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку із ЗНМ (ІІІ рівень) і ФФНМ / Ю. В. Рібцун // Логопед. – 2011.
8. Рібцун Ю. В. Гра як засіб мовленнєвого розвитку молодших дошкільників із ЗНМ / Ю. В. Рібцун // Теорія і практика сучасної логопедії : зб. наук. пр. – К., 2004. – Вип. 1.
9. Хватцев М. Е. Логопедия. – М., 1959.
10. Дошкільне виховання. Настільні ігри для розвитку мовлення №11., 2012.
11. Палітра педагога. Мовленнєві тренування розпочнемо без вагання №2., 2016р.
12. Дитячий садок. Логопедичні чистомовки №15., 2016р.

13. Вихователь-методист дошкільного закладу. Обмінюємося досвідом /Логоритміка №11/2012р.
14. Формуємо освіту. Вчуся гарно говорити. Художня література., 2016р.
15. Мовленнєвий розвиток. Авторські дидактичні ігри для дітей різного віку/Дитячий садок №1 (745)., 2015р.
16. Дошкільне виховання. Вправи на розвиток мовленнєвого дихання. Розвиток мовлення №9., 2014р.
17. Вихователь-методист дошкільного закладу. Взаємодія зі спеціалістами №11., 2016р.
18. Вихователь-методист дошкільного закладу. “Слово до слова складається мова”. Обмінюємося досвідом №11., 2016р.
19. Вихователь-методист дошкільного закладу. Прийоми розвитку зв’язного мовлення дітей, про які мають знати педагоги. Працюємо з вихователями №11., 2017р.
20. Рібцун Ю. В. Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення., 2011р.
21. Артемова Л.В. Вчися граючись. – К.: Томіріс, 1996.
22. Беженова М. О., Шкляревський Є.О. Цікава граматики. – Д.:Сталкер, 1999.
23. Богуш А. М., Григоренко Г. І. Запрошуємо до розмови: Посіб. для роботи з дошкільниками. – К.: Освіта, 1997.
24. Жукова О. С., Розвиваючі ігри. – СПб. ОНІКС, 2001.
25. Крутий К. Л., Лопатинська Н. А., Маковецька Н. В. Вчимося мови та розмови, або Українська разом із матусею. – Запоріжжя: Просвіта, 1999.
26. Рібцун Ю. В. Граємо з дитиною всією родиною//Дошкільне виховання., 2005.
27. Рібцун Ю. В. Грати словом і в слові//Дошкільне виховання. - №2. – 2005.

28. Рібцун Ю. В. На допомогу батькам у проведенні ігор з дошкільниками – логопатами//Дефектологія., 2004.
29. Дьоміна І. Й. Практична логопедія. – Психологічна газета, №9 (57)
30. Дьоміна І. Й., Жильцова О. Л., Винокур А. С., Дидактичний та ігровий матеріал в логопедичній роботі. – К.: Радянська школа, 1962.
31. Виготський Л.С. мислення і мова.-М.,1996.
32. Виправлення вад мовлення у дошкільників / Упоряд. В.Л. Чайко. -К.: Шкільний світ, 2009.
33. Єрошкіна О.В. Легкі запам'яталочки для Ярика та Волоски. -Х.:Ранок, 2007.
34. Єфіменкова Л.М. Формування мови дошкільників.-М.,1985.
35. Жукова Н.Є. Подолання загального недорозвитку мови дошкільників.- М.,1990.
36. Макаренко О.В. Конспекти комплексних занять із дітьми 4-7 років-Х.: Ранок, 2007.
37. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей.-Х.: Ранок, 2007.
38. Пожиленко Є.А. Використання наочних посібників і ігрових прийомів в корекції мови дошкільника // Дефектологія. 1995.
39. Селівестров В.І. Ігри в логопедичній роботі з дітьми.-М., 1987
40. ШвайкоГ.С. Ігрові вправи для розвитку мовлення.-Х.: Ранок, 2005
41. Блідова Г. Й., Пічугіна Т.В
42. Дидактичний матеріал для подолання вад письма к дітей.- К.:Благовіст, 2004.
43. Богуш А.М Заняття з розвитку мови в дитячому садку.-К.:Радянська школа.,1988
44. Бойко Г.П. Вибрані твори в двох томах. Том перший:Вірші, веселинки, скоромовки, загадки-К.:Веселка., 1983

45. Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку.-К.:Радянська школа, 1977
46. Воронько П.М. Читаночка.-К.:Веселка 1978.
47. Дидаткичний матеріал для логопедичних занять/Г. Й.Блінова, Л.І.Бернацька, Г.П.Забавська.-К.:Радянська школа, 1985
48. Дьоміна І.Й., Жильцова О.Л., Винокур А.С. Дидактичний та ігровий матеріал в логопедичній роботі.-К.:Радянська школа, 1962.
49. Жильцова О.Л. Виховання правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку.-К.:Радянська школа, 1971.
50. Забіла Н.Л. Веселим малюкам:(Вірші.Для дошк.та мол.шк віку).-К.:Дитвидав, 1959.
51. Ладижець В.І. Трембіта:(Вірші.Для мол.шк.віку).-К.:Веселка, 1974
52. Савченко М.А., Смирнова Л.О. виправлення вад вимови в учнів молодшого шкільного віку.-К.:Радянська школа, 1969
53. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей.-К.:Радянська школа, 1983
54. Стельмах М.П. Заячий секрет:(Вірші.Для дош.віку).-К.:Веселка, 1966
55. Федієнко В.В.Буквар "Читайлик".-Х.:Школа, Торнадо, 2002.

ДОДАТКИ